

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis S. R. E. Cardinalis Bona Opera Omnia

Tribus Tomis comprehensa

De Divina Psalmodia, Ejusque Causis, Mysteriis, Et Disciplinis, deque variis Ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis Divinis Officiis, Tractatus, Historicvs, Symbolicvs, Asceticvs. Sive Psallentis Ecclesiae Harmonia - Opus novum, & curiosum, ac multiplici eruditione illustratum ... Operum ...

Bona, Giovanni

Parisiis, 1678

§. 5. Qualis esse debeat Ecclesiasticus cantus. Quae vitia à Cantoribus evitanda. Quinam censeantur benè cantare. Quae vera Musica, quis verus animae concentus sit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9929

§. V.

Qualis esse debeat Ecclesiasticus cantus. Quæ vitia à Cantoribus evitanda. Quinam censeantur bene cantare. Quæ vera musica, quis verus anima concertus sit.

I. **U**Nde autem mihi potius exordium, quam à sanctissimo Patre (a) Bernardo in re præsertim ascetica, & religiosa? Is igitur Epistola ad Abbatem Arremarensem qualis debeat esse cantus sic describit. Cantus plenus sit gravitate, nec lasciviam resonet, nec rusticitatem. Sic suavis, ut non sit levis: sic mulceat aures, ut moveat corda. Tristitiam levet, iram mitiget, sensum literæ non evacuet, sed foscundet. Non est levis jactura gratiæ spiritualis levitate cantus abduci à sensuum utilitate, & plus sinuandis intendere vocibus, quam rebus insinuandis. (b) Idem alibi cantantium vitia sic redarguit. Sunt quidam voce dissoluti, qui vocis suæ modulatione gloriantur, nec tantum gaudent de dono gratiæ, sed etiam alios spernunt. Tumentes elatione aliud cantant, quam libri habeant, tanta est levitas vocis, forsitan & mentis. Cantant ut placeant populo, magis quam Deo. Si sic cantas, ut ab aliis laudem quæras, vocem tuam vendis, & facis eam non tuam, sed suam. Habes in potestate vocem tuam, habeto & animum. Frangis vocem, frange & voluntatem. Servas consonantias vocum, serva & concordiam morum. Cave ne sicut delectaris altitudine vocis, delecteris elatione mentis. Ingenium musicum à proportionem in voce reducendum esse ad proportionem in mente, ostendit [c] Plotinus. Nimis enim indignum videtur, & nimis flendum, ut ait (d) Augustinus, per suam scientiam versum bene currere,

a Bern. Ep. 312. & sup. Cantu. ser. 47. b Idem, si tamen ipse est, de inter. domo cap. 51. c Plotin. Enn. 3. l. 3. cap. 1. d August. lib. 2. de ordine c. 2

citharamque concinere, & suam vitam, seque ipsam quæ anima est devium iter sequi, & dominante sibi libidine cum turpissimo se vitiorum strepitu dissonare. Extat etiam in antiquissimo nostri Ordinis statuto optima canendi institutio, quam idem sanctissimus Pater Bernardus suis discipulis reliquit. Psalmodiam, inquit, non nimium protrahamus, sed rotundè & viva voce cantemus. Metrum & finem versus simul intonemus, & simul dimittamus. Punctum nullus teneat, sed statim dimittat. Post metrum bonam pausam faciamus. Nullus ante alios incipere, & nimis currere præsumat, aut post alios pneuma trahere, vel punctum tenere. Simul cantemus, simul pausemus semper auscultando. Quicumque incipit Antiphonam, aut Psalmum, Hymnum, Responsorium, Alleluia, unam aut duas partes solus dicat aliis tacentibus: & ab eo loco, quo ille dimittit, alii incipiant non repetentes quod ille jam dixit. Monemus vos dilectissimi, ut sicut reverenter, ita & alacriter Domino assistatis, non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis, & remissis vocibus muliebri quiddam denare sonantes, sed virili sonitu & affectu voces sancti Spiritus depromentes. Viros enim decet virili voce cantare, & non more fœmineo tinnulis vel falsis vocibus veluti histrionicam imitari lasciviam; & ideo constituimus mediocritatem in cantu servari, ut & gravitatem redoleat, & devotio conservetur. Hæc statutum Cisterciense. Liquer autem ex dictis, quantum debeant vitia Ecclesiastici cantores evitare.

II. Et primò quidem receptum à majoribus cantum integrum oportet, & illibatum custodire, ne si semel aberrare cœperimus à semitis antiquis, quas posuerunt Patres nostri, paulatim inconsultis mutationibus religionis integritas destruat. Mutant mores qui mutant

cantum, ut supra ex Platone monstratum est. Deinde in ipso cantu auream decet servari mediocritatem, ut qui beneficii fructus, corporisque alimenta integra percipere volunt, integrum etiam persolvant officium, non tumultuaria quadam præcipatione longiores notularum decursus transilientes, sed moderata æqualitate omnes notas ita proferentes, ut nimia acceleratione, ac morosa protractione sublata ex dulci vocum concordia omnes fideles ædificentur. Alioquin extra legem canenti dicit Deus, (e) *Aufer à me tumultum carminum tuorum, & cantica lyrae tuae non audiam.* Nec ad solam cantus suavitatem intendere oportet, ut monet (f) Dorotheus, sed mens etiam, ut par est, incallescat in virtute sermonum. Apud (g) Xenophontem Rex Cyrus quosdam convivas sic reprehendit; Omnes enim clamabatis simul, & intelligebatis invicem nihil, canebatis magno cum ridiculo, & cum canentem minime audiretis, jurabatis optimè eum canere. Hac redargutione quidam Ecclesiastici perstringi possent, qui modum in cantu non servantes inamœno quodam stridore ita perstreperunt, ut nec ipsi, nec alii ea quæ cantantur, intelligant. (h) Gregorius Nazianzenus sententiam narrans apologum; Cigni, inquit, olim ad hirundines aiebant, si non multum, nec apud multos canimus, at illud certè in nobis pulcherrimum est, quod modum in canendo tenemus. Servanda quoque modestia in cantu est, quia, ut sanctus docet (i) Ambrosius, in ipso canendi genere prima disciplina verecundia est, ut sensim quis aut psallere, aut canere incipiat, ut verecunda principia commendent processum. Nam quid in plano cantu stridulis inamœnis, & superacutis vocibus obstrepere necesse est, cum talis clamor immoderatus stomachum turbet, venas exhauriat, vires enervet, aures offendat, provocet risum, confusio-

e Amos 5. 23 f Dorothei. initio doct. 22. g Xenoph. lib. 11. Cyriac. h G. g. Naz. Ep. 1. i. Ambros. l. 1. de offic. c. 18.

596 DE CANTU ECCLESIASTICO.
 nem excitet, impediatur devotionem? Non in clamorosa
 voce, ait S. (k) Benedictus, sed in puritate cordis, &
 compunctione lacrymarum nos exaudiri sciamus. Aliter
 cantat apud Deum humilitas, sicut dicit Scriptura.
 (l) *Oratio humiliantis se penetrat nubes.* Nec minoris
 culpæ reos illos existimo, qui præter religionis gravi-
 tatem, vocem, ut aiunt, frangentes, dum dulcioribus
 modulis populo magis, quam Deo placere desiderant,
 & vanitatis studio Deo displicent, & scandali occasio-
 ne populum offendunt. Vanam istorum curiositatem
 Joannes XXII. Ecclesiæ Romanæ summus Antistes
 gravi animadversione condemnat in ea extravaganti
 quæ incipit, *Doctrina sanctorum Patrum.* Divus etiam (m)
 Hieronymus eosdem redarguit dicens. Audiant hæc
 adolescentuli, audiant hi, quibus psallendi in Ecclesia
 officium est, Deo non voce, sed corde cantandum: nec
 in tragædorum modum guttur, & fauces dulci medica-
 mine colliniendas, ut in Ecclesia theatrales modi audian-
 tur, & Cantica; sed in timore, in opere, in scientia Scri-
 pturarum. Quamvis sit aliquis, ut illi solent appella-
 re, *καὶ ὄργανος*, si bona opera habuerit, dulcis apud Deum
 cantor est. Hæc autem verba S. Doctoris citat & am-
 plificat Agobardus Episcopus Lugdunensis libro de
 correctione Antiphonarii. Denique damnandi sunt
 illi, qui parcentes vocibus suis rapinam faciunt in ho-
 locaustis, qui vitulos scilicet labiorum suorum Do-
 mino reddere negligentes vel dolorem capitis,
 vel stomachi debilitatem, vel exilitatem vocis præten-
 dunt ad excusandas excusationes in peccatis: cum
 revera totum in eis sibi vendicent mentis evagatio,
 distractio cordis, carnis inertia, & propriæ salutis in-
 cura. Non enim considerant, quod qui à communi
 labore se subtrahunt, communi etiam retributione ca-
 rebunt: & qui Ecclesiam servitute, proximum ædifi-
 catione, Angelos latitia, sanctos gloria, Deum culta

k. Bened. in regula c. 20. & 52. l. Eccli. 35. 21, m. Hieron. in c. 5. ad Ephel.

defraudant; ipsi quoque Dei gratia, sanctorum suffragiis, Angelorum custodia, proximi adjutorio, Ecclesiæ beneficiis se reddunt indignos. *Qui reminiscimini Domini*: (n) ait Propheta, *ne taceatis, neque detis silentium ei*. Psalmographus etiam dicit, *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo*: & *In te cantatio mea semper*: & *Confitemini illi in vose labiorum vestrorum*: & *Bene psallite illi in vociferatione*. Eis enim qui legitimè canunt, & sapienter psallunt, inquit (o) Rupertus Abbas, remuneratio vel præmium erit carmen æternum. Ergo, ut præcipit S. (p) Benedictus, sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ.

III. Hæc optima symphonia est, quæ non in vocibus tantum, sed & in moribus resonat, & in recto virtutum temperamento. Musica, ait (q) Cassiodorus, est scientia benè modulandi, quod si nos bona conversatione tractemus, tali disciplinæ probamur semper esse sociati: quando verò iniquitates gerimus, musicam non habemus. Rectè (r) Augustinus. Vis rectè psallere? Non solum vox tua sonet laudes Dei, sed opera tua concordent cum voce tua. Cum ergo voce cantaveris: silebis aliquando: vitâ sic canta, ut nunquam sileas. Vis ut Deo tuo jocunda sit laus? Noli bonæ cantilenæ tuæ obstrepere moribus malis. Plus ille attendit quid vivas, quam quid sones. Quam multi sonant voce, & corde muti sunt! Et quam multi tacent labiis, & clamant affectu! quia ad cor hominis aures Dei. Sicut aures corporales ad os hominis, sic cor hominis ad aures Dei. Multi clauso ore exaudiuntur, & multi in magnis clamoribus non exaudiuntur. Denique cantat Deo, qui vivit Deo: psallit nomini ejus, qui operatur in gloriam ejus. Hæc Augustinus, cui ad stipula-

n Isai. 62. 6. Psalm. 33. Ps. 70. Eccli. 39. 29. Ps. 32. o Rupert. lib. 10. in Apoc. p Bened. reg. c. 19. q Cassiod. lib. de musica. r Aug. in psal. 146. & in Psal. 129. & 167.

tur (f) Origenes his verbis; Quis putas ita canoræ vocis est, & ita spiritus puræ mentis, qui sincerè canat, ut cantilena ejus divinum delectare possit auditum? Ille profectò est, qui nullum raucum habet in se peccati sonum, qui nihil offensionis in lingua, nihil crassitudinis in spiritu gerit. Quid prodest sonoris vocibus personare, si vita dissona sit? Doces me, inquit, (r) Seneca, quomodo inter se acutæ ac graves voces consonent, quomodo nervorum disparem redditum sonum fiat concordia; fac potius quomodo animus secum meus consonet, nec consilia mea discrepent. Monstras mihi qui sint modi flebiles, monstra potius quomodo inter adversa non emittam flebilem vocem. Sic & (u) Diogenes Cynicus musicos in jus vocabat, quod cum lyræ chordas congruè aptarent, animi morès inconcinnos haberent. At quorum vita cum cantu, opera cum voce concordant, horum suavissima est harmonia, gratissimus Deo concentus. *Sonet*, ait ille ad talem animam, *sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora: amici ascultant, fac me audire vocem tuam.* O amoris ordinatissimas vices; ô animæ amantis consonantissimam melodiam! Ergone credibile est sic Deum humanis cantibus delectari, ut animam sibi dilectam ultrò provocet ad cantandum? O cœlestem virtutum musicam, quæ exuperat omnem sensum, quæ resonat in anima justis, sed ab his qui foris sunt, qui non sunt amici, comprehendendi non potest! Facit Deus concentum istum cum sanctis suis, & unusquisque pro varietate donorum sonum reddit vel gravem humilitatis, vel acutum vivæ fidei, vel superacutum charitatis. Harmonia devoti cordis concentum cœli dormire facit in modulis suis, si Deo & sibi ipsi concordat: & si cordis affectio cantat, Deus psallit, & exultat.

IV. At ego Domine quali harmoniâ ad aures tuas

f. Origen. hom. 6. in Judic. & Seneca Ep. 88. // Laertius lib. 6.

personabo, qui totus dissonus per vitiorum cacophoniam esse reperior? A planta pedis usque ad verticem non est sanitas in me, & quomodo audebo tot cicatricibus deformis in conspectu tuo apparere? Numquid igitur à facie tua abscondar cum impio fratricida vagus, & profugus in terra; aut cum primis parentibus nuditatem meam inter folia, & virgulta celabo? Sed quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam, cum scriptum sit quia omnes qui elongant se à te peribunt? Ubi fugiam nisi ad te Deus meus? Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Ne avertas faciem tuam à me, qui eam non avertisti ab increpātibus & conspuentibus in te. Audi vocem meam secundum misericordiam tuam, & da sermonem rectum, & benè sonantem in os meum, ut placeant verba mea in conspectu tuo. Ecce tu summè concentor dabis voci meæ vocem virtutis, vocem dulcedinis & suavitatis, vocem bonorum operum invicem consonantium in organo charitatis. Sic erit beneplacita tibi musica mea, & labiis exultationis laudabit os meum. Sic te largiente replebitur os meum laude tua, & cantabo tota die magnitudinem tuam. Sic per concordēs virtutum numeros ad antiquam baptismalis innocentiae musicam revocabitur anima mea, donec cum Angelis, & Beatis felix diapason consumetur.

METRUM XLIV.

Nam me quis melior recreet sonus,
 Quam moribus vox consonans?
 Mystica transcendunt modulamina
 Quoscunque vocales tonos.
 Vera etenim menti, non sensibus
 Solet placere musica.
 O si perpetuum aures intimas
 Permulceat mundi melos!

Qq iij

O si dulcisonos pangat modos
 Latè patens vox ætheris!
 Quam subito citharas, atque organa,
 Chorique voces, & tropos
 Sperneret indocilis mortalitas
 Assueta cœli cantibus!
 Harmonicis dissultant motibus;
 Letisque subsiliunt choris
 Astra polo lucentia, dum vago
 Cœlum rotatur ambitu.
 Sic elementa animum dulcedine
 Aurefque complent cantibus,
 Dum modulis resonant gravioribus,
 Tonosque acutos temperant.
 Æthereæ sic terrea consonat
 Canore miro musica.
 Respondetque recursio siderum
 Mundi sonoris motibus.
 Omnis ab harmonico systemate
 Et terra pendet, & polus.
 Ut nullis sit dissona litibus,
 Natura musicæ studet.
 Nempè tonis consistunt mysticis
 Quæcunque Phœbus aspicit.
 Complexuque suo omnia colligat
 Dulcis modorum suavitas.
 Nil concinna tamen concordia,
 Vocisque nil prodest melos:
 Dissona si morum sit musica,
 Deique iussis discrepet.
 Sese igitur veris concentibus,
 Suosque mores imbuat,
 Psallere qui dignas laudes cupit.
 Numenque cantu flectere.
 Despiciat orantium modulos Deus
 Cum moribus vox dissonat.

V. Joannes Gerson triplici tractatu de Canticis; itemque duodecim tractatibus super *Magnificat*, totius musicæ praxim moraliter, & anagogicè explicat diffusissimè, quem studiosus lector non sine magno animæ profectu percurret. Quid autem, & quotuplex sit musica morum, & vittutum, sine qua dissonat coram Deo musica vocum, & instrumentorum, vir præclarissimus (x) Absalon Abbas his verbis exequitur. Planè musica ista vocalis ad laudem Dei satis congrua est, sed est alia quam docet supernus ille musicus, & illa nostræ salutis magis est necessaria. Sed quæ est illa musica, quam docet Deus? Ipsa profectò triplici specie subdistinguitur: alia est enim animalis, alia spiritualis, alia cœlestis. Animalis est musica, quando sensus exteriores nihil superfluum appetunt, & à ductu rationis nequaquam discordant, ut visus non aspiciat vana, non auris audiat detractiones, vel iudicium sanguinis, non odoratus quærat suavia, non gustus superflua, non manus extendatur ad illicita. Istæ sunt quinque vocales animalis musicæ facientes harmoniam, quæ dicitur diapente: constituitur enim de quinque corporis sensibus ordinatè constitutis. Spiritualis musica consistit in profectu virtutum, in gaudio spiritali, & morum suavitate, in timore Dei & amore fraternitatis, per quam harmonia efficitur, quæ diatessaron est appellata. Quatuor ergo virtutes principales illam efficiunt, ut sit in omnibus benè agentibus fortitudo ad auxilium, justitia ad directionem, temperantia ad solatium, prudentia ad consilium. Cœlestis verò musica consistit in contemplatione Dei, in adeptione æternitatis, in mentis jocunditate, & immortalitate corporis: & facit hæc musica harmoniam, quæ dicitur diapason, si quidem octo beatitudines eam efficiunt. Hactenus ille. Hæc est musica, inquit (y) Chrysostrmus, quæ Deum & Angelos lætificat, hæc totum in

* Absal. Abb. ser. 1. de Annunciat. y Chryf. hom. 4to in Ag. Apostol.

cælo spectaculum excitat, hæc dæmonum furorem compescit, & affectionum impetum demulcet. Nam dum charitas citharam pulsat, omnes affectiones silent, omnia quieta, omnia tranquilla sunt. Nos autem his generibus musicæ jugiter exerceamur, in concordia vocum & morum laudes divinas in hoc exilio decantantes, donec mereamur divinæ musicæ consortes fieri, & ad consummatissimos cum sanctis Angelis Hymnos elevari.

CAPUT XVIII.

De variis ritibus, quibus utitur Ecclesia
Catholica in recitandis divinis
Officiis.

§. I.

Orthodoxam Ecclesiam varietatibus exornari. Varias Ecclesiarum consuetudines unitati fidei non obesse.

I. **E**CCLESIAM Christi sponsam varietatibus circumamictam Regius (a) Psaltes eo Psalmo describit, quo verbum bonum eructans ejusdem cecinit Epithalamium. Eandem horti nomine censerit, quem discolor florum diversitas ornet, Sponsus, in (b) Canticis asseverat dum ait: *Hortus conclusus es, soror mea Sponsa, hortus conclusus.* Nil aptius ad decus Sponsæ quàm pretiosum indumentum multiformi gemmarum, colorumque nitore distinctum. Nil ad honestam recreationem magis idoneum, quàm amœnissimus horti recessus omnium florum venustate resplendens. Sponsa igitur cum sit Ecclesia, decet eam variis gem-

a Psalm. 44. b Cantic. 4. 12.